

Motion till riksdagen 2005/06:Kr8

**av Lennart Kollmats m.fl. (fp)
med anledning av prop. 2005/06:2**

Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om tydligare mål i ämnet svenska i grundskolan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om stimulans av läsning i skolan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa en ”läsa-skriva-räkna-garanti” för de tre första årskurserna i grundskolan (lågstadiet).
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om tydligare mål i ämnet svenska i gymnasiet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om gymnasiet som en bildningsinstitution.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om grammatikkunskaper och utveckling av den skriftliga förmågan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa två betyg i ämnet svenska i gymnasiet, ett i svenska språket i tal och skrift och ett i litteratur.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om skärpta behörighetskrav i svenska, engelska och moderna språk för antagning till högskolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att avhandlingar på andra språk än svenska skall innehålla sammanfattningar på svenska och referat på svenska och engelska.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om populärvetenskapliga sammanfattningar av doktorsavhandlingar på svenska.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om svenskundervisningen för vuxna invandrare.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om rätten att använda svenska språket i EU-sammanhang.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att säkra utgivningen av dialektordboken.

Mål för en nationell språkpolitik

Folkpartiet liberalerna stöder regeringens förslag till mål för en nationell språkpolitik. Dock frågar vi oss hur regeringen tänker se till att målen uppfylls, eftersom regeringen knappast lägger några förslag i propositionen. Målen blir då bara vackra ord som inte leder till några åtgärder och förbättringar. Vi föreslår längre fram i denna motion en rad åtgärder för att förbättra undervisningen i svenska, modersmålet och moderna språk, bl.a. tydligare och mer konkreta mål med betoning på skriftliga färdigheter, högre behörighetskrav för antagning till högre utbildning och krav på grundläggande kunskaper i svenska för svenskt medborgarskap.

Språkvården samordnas och förstärks

Folkpartiet stöder regeringens förslag att samordna språkvården och att inte inrätta en ny myndighet.

Nordisk språkgemenskap

I detta avsnitt behandlas bl.a. frågor om digitalisering, distribution, upphovsrätt och grannlands-tv. Folkpartiet noterar att den pågående digitaliseringen och nedsläckningen av det analoga nätet kan innebära svårigheter att se grannlands-tv över de nordiska gränserna.

Utbildning

Regeringen fokuserar i propositionen uppmärksamheten i stor utsträckning på modersmålsundervisningen och svenskundervisningen för elever med annat modersmål än svenska. För dessa grupper i segregerade områden satsas under 2006 och 2007 sammanlagt 225 miljoner kronor. Det är nödvändigt. Skolverkets undersökningar nyligen har visat att invandrarelever i åtskilliga kommuner inte får den hjälp och det stöd som de har rätt till, dels på grund av bristande resurser, dels på grund av brist på lärare.

Folkpartiet liberalerna anser emellertid att det nu är hög tid att göra något åt svenskämnet för alla elever både i grundskolan och i gymnasieskolan. Sedan början av 1990-talet har elevernas läsförmåga i den svenska skolan för-

Fel! Okänt namn på

såmrats avsevärt, Nio- och tioåringar läser mindre i dag – i synnerhet pojkar – och lånar färre böcker. Skolverkets stora undersökning av svensk grundskola, NU 03, visar att andelen lässvaga elever ökat kraftigt. Mer än var tredje elev i årskurs nio anses behöva särskilt stöd. Det är en tredubbling sedan 1995.

Svenska är skolans viktigaste ämne. Att behärska svenska språket i tal och skrift är helt avgörande för att eleverna inte ska hamna utanför vår sociala gemenskap. Det finns ett starkt samband mellan skönlitterär läsning, läsförmåga och elevens förmåga att klara andra skolämnen. Läsning stärker såväl språkförståelse som fantasi, och boken är viktig i skolans arbete.

Folkpartiet föreslår därför att målen i kursplanen i svenska förtydligas och görs mer konkreta. Alla barn ska i de tre första årskurserna (lågstadiet) lära sig läsa och skriva och räkna ordentligt. De som har svårigheter ska få hjälp och stöd av olika slag. Vi vill införa en läsa-skriva-räkna-garanti, som innebär en stark fokusering på huvuduppgiften under hela lågstadiet. Läs- och skrivförmågan ska sedan stimuleras och utvecklas under hela grundskolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Även på gymnasiet behöver svenskämnet förstärkas. Högskollärare har i många sammanhang omvittnat att studenterna har dålig förmåga att tillgodogöra sig mer avancerade texter och uttrycka sig någorlunda korrekt i skrift. Man har därför tvingats anordna preparandkurser inom högskolan, vilket är ett slöseri med resurserna.

Läsförmågan måste utvecklas ytterligare på gymnasiet. Eleverna måste få möta det svenska språket i alla dess olika former – inte bara det talade språket. De måste få bekanta sig med och tillägna sig bl.a. vetenskapens, filosofins, skönlitteraturens, politikens, religionens och idrottens språk. Folkpartiet vill göra gymnasiet till en bildningsinstitution.

Gymnasieeleverna måste också fortsätta att utveckla sin skriftliga förmåga. De måste få träna sig i att göra referat och skriva sammanfattningar, föra logiska resonemang och dra slutsatser. Sådana färdigheter har de stor nytta av vid sina fortsatta studier på högskolan, när de ska skriva uppsatser eller avhandlingar.

Många språklärare på högskolan har omvittnat att studenterna ofta saknar grundläggande kunskaper i grammatik. Bristen på sådana kunskaper gör det svårt att bedriva en effektiv språkundervisning på en mer avancerad nivå. Det kan diskuteras i vilket ämne, svenska eller moderna språk, eleverna ska tillägna sig grundläggande grammatikkunskaper, men det är ovedersägligt att grammatikkunskaper underlättar språkstudier, särskilt på avancerad nivå och för skriftlig produktion.

Folkpartiet föreslår därför att målen i kursplanen för ämnet svenska på gymnasiet förtydligas och konkretiseras. För att ge svenskämnet en ökad betydelse och en höjd status föreslår vi också att det införs två betyg i ämnet svenska, ett i färdighetsdelen ”Svenska språket i tal och skrift”, och ett i kunskapsdelen ”Språket och litteraturen” – inklusive litteraturhistoria. Därigenom skulle svenskämnet åter kunna bli ett bildningsämne. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Högre utbildning

Regeringen skriver allmänt att språkens roll inom svensk utbildning bör stärkas men lägger inga förslag och säger inte hur. Högskoleverket har i sin utvärdering av språkundervisningen vid högskolor och universitet visat att alltfler lärosäten tvingas starta nybörjarkurser i tyska, franska, spanska och italienska för att de över huvud taget ska få studenter till de mer avancerade kurserna. Inger Enkvist har i sin bok om svensk språkutbildning efter 1990 "Trängd mellan politik och pedagogik" redovisat att utvecklingen i stort sett bara inneburit försämringar för språkundervisningen på alla nivåer.

Folkpartiet anser att det nu måste vidtas kraftfulla åtgärder för att ändra den utvecklingen. Vi har i vår motion om den högre utbildningen tillsammans med de övriga borgerliga partierna föreslagit att behörighetskraven till högre utbildning måste skärpas. Vi föreslår bl.a. att det ska krävas godkända betyg i svenska och engelska som grundläggande behörighet, eftersom goda kunskaper i dessa ämnen är så viktiga för studierna i alla andra ämnen. Vi föreslår också att det som särskild behörighet till flera högskoleutbildningar ska krävas godkänt betyg i ytterligare ett främmande språk utöver engelska. Vi föreslår dessutom att betyg på mer avancerade kurser ska ge högre meritpoäng än betyg på nybörjarkurser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sådana åtgärder skulle sända ett tydligt budskap till gymnasierna och de studerande att det är angeläget att satsa på språkstudier – även mer avancerade sådana – och inte välja ämnen och kurser där det är lättare att få höga betyg, t.ex. nybörjarkurser i språk.

Av regeringens beskrivning i propositionen kan man få intrycket att situationen är tillfredsställande i engelska, eftersom 78 % av alla avhandlingar skrivs på engelska. Högskoleverkets utvärdering visar emellertid att den muntliga färdigheten i engelska visserligen är ganska god, men den skriftliga förmågan uppvisar stora brister. Högskolelärarna tvingas därför ofta använda tiden till träning av den skriftliga färdigheten. Inger Enkvist påtalar att studenterna ofta saknar grundläggande kunskaper i grammatik från gymnasiet. Sådana är nödvändiga för studier i alla språk – särskilt för att kunna skriva korrekt. Dessa kunskaper som borde inhämtas i gymnasiet får nu högskolelärarna ägna mycket tid åt.

Språkkommittén föreslog att ett tillägg skulle göras i högskoleförordningen om att avhandlingar skrivna på annat språk än svenska ska innehålla en sammanfattning på svenska samt ett referat på svenska och engelska. Detta är angeläget för att studenterna ska behärska den svenska terminologin inom det studerade området, inte minst i kommunikationen med det omgivande samhället. Regeringen lägger emellertid inte ett sådant förslag.

Folkpartiet anser att det i Högskoleverkets direktiv till lärosätena bör införas krav på att avhandlingar på andra språk än svenska ska innehålla sammanfattningar på svenska och referat på svenska och engelska, i enlighet med Språkkommitténs förslag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Språkkommittén föreslog att lärosätena skulle kräva en populärvetenskaplig sammanfattning av doktorsavhandlingar på svenska. Regeringen hänvisar till att de olika forskningsråden redan har till uppgift att inom sina respektive ansvarsområden föra ut information om forskning och forskningsresultat till utförare och användare samt till en intresserad allmänhet. Det behövs därför enligt regeringens bedömning inte ett sådant krav.

Folkpartiet anser att det är en angelägen uppgift inte bara för forskningsråden utan för forskarna själva och för lärosätena att kommunicera forskningsresultat till omvärlden, så att så många som möjligt kan ta del av aktuell forskning. Ett sätt att göra det är att kräva en populärvetenskaplig sammanfattning av doktorsavhandlingar på svenska i enlighet med Språkkommitténs förslag. Detta bör riksdagen ge regeringen som sin mening till känna.

Svenskundervisning för vuxna invandrare

Regeringen lägger inget förslag och gör ingen bedömning i fråga om svenskundervisning för vuxna invandrare (sf), trots att bara cirka hälften av målgruppen deltar i undervisningen, och av dem som deltar är det bara ca 40 % som når målet inom avsedd tid.

Folkpartiet liberalerna anser att man nu måste ställa större krav på svenskundervisningen men också på invandrarna. Svenskundervisningen måste göras mer flexibel, kunna förekomma i flera olika former och anpassas bättre till olika invandrargruppers behov och förutsättningar. Vi har i vår motion om vuxenutbildningen föreslagit att svenskundervisningen inordnas i den kommunala utbildningen för vuxna. Då skulle den lättare kunna kombineras med utbildning i andra ämnen eller med praktik. Om invandrarna får använda och öva sina svenskkunskaper också i andra sammanhang, får de en bättre behållning och inlärningseffekt. Det skulle då också vara lättare att kombinera alfabetisering på modersmålet med sf. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Folkpartiet anser emellertid också att man bör ställa högre krav på invandrarna själva så att de snabbare lär sig svenska. Det har vi utvecklat i vår integrationsmotion. Vi föreslår där att acceptabla kunskaper i svenska ska vara ett krav för svenskt medborgarskap. Om medborgarskapet ska kunna utnyttjas, förutsätter det kunskaper om svenska lagar och andra förhållanden som i sin tur kräver vissa kunskaper i svenska språket. År 2002 liksom i tidigare års riksdagsval fanns det invandratäta bostadsområden där färre än hälften röstade. Vi är inte nöjda med det. Bättre språkkunskaper är ett sätt att nå en förändring. Motsvarande regel för medborgarskap finns också i de allra flesta länder, särskilt i de största och mest framgångsrika invandringsländerna. Den har också förekommit tidigare i Sverige. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det ska naturligtvis finnas undantag, exempelvis personer med handikapp eller gamla människor som är analfabeter när de kommer hit eller har mycket svårt att lära sig ett nytt språk. De bör ändå kunna bli svenska medborgare.

Fel! Okänt namn på

Dispens ska dock inte ges till kvinnor och män som gifter sig med en person som är svensk medborgare. Man ska inte automatiskt slippa språkravet på grund av äktenskap då det skulle kunna få negativa konsekvenser för bl.a. invandrarkvinnor som kan bli isolerade av att inte lära sig språket. Med den tid det tar att bli svensk medborgare och med den svenskundervisning som erbjuds är det inget orimligt krav att den som vill bli svensk medborgare ska ha tillägnat sig en acceptabel förmåga att förstå och själv tala svenska.

I vår integrationsmotion har vi föreslagit att den exakta kunskapsnivån som ska krävas för medborgarskap ska utredas. Vi anser att sfi-nivån i princip ska räcka. Språktesterna bör genomföras så obyråkratiskt och så rättssäkert som möjligt. Språkravet ska dock inte generellt gälla för att få komma in på den svenska arbetsmarknaden.

Svenska språkets ställning och bruk i EU

Svenska medborgare har rätt att använda svenska språket både i skrivelser till EU och vid deltagande i möten i EU-sammanhang, såvida man inte kommit överens om att endast engelska och franska kommer att användas och ingen tolkning sker. I övriga fall ska tolkning från och till svenska ske. Dock har det visat sig att tolkning från och till svenska inte tillhandahållits i den utsträckning som Sverige begärt eller att s.k. relätolkning tillämpats, d.v.s. tolkningen från svenska har skett via ett annat språk. Detta är oacceptabelt.

Folkpartiet anser därför att regeringen måste ställa högre krav på kommissionen, så att svenska politiker och tjänstemän kan använda sitt modersmål i umgänget med EU. De ska inte behöva tillgripa engelska och därmed få sämre möjligheter än andra att nyansera sina framföranden eller riskera att bli missförstådda genom relätolkning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Dialekterna bör främjas

Regeringen gör bedömningen att ytterligare insatser bör göras för att främja dialekter. Ansvaret för detta bör ligga på Språk- och folkminnesinstitutet (Sofi). Arbetet bör ske i nära samarbete med skolor, bibliotek museer m.fl. institutioner. Men det sägs ingenting i propositionen om hur dialekterna ska främjas.

Folkpartiet vill därför påminna om ett riksdagsbeslut som borde aktualiseras som ett viktigt led i att främja dialekterna. Riksdagen beslutade nämligen 1983/84 att anvisa ett anslag till Dialekt- och ortnamnsarkiven för att ge ut en ordbok över Sveriges dialekter. Arbetet hade påbörjats tidigare, och beslutet innebar att utgivningen av ordboken borde påbörjas budgetåret 1985/86.

Fel! Okänt namn på

Enligt kulturutskottets bedömning då borde arbetet vara klart omkring år 2030. Antagandet byggde på att riksdag och regering fortlöpande anslag medel. Nu förefaller det som om arbetet med dialektordboken håller på att gå i stå. Det sägs ingenting om den i årets budgetproposition. Folkpartiet anser det därför nödvändigt att riksdagen öronmärker medel för detta arbete. Folkpartiet vill anvisa 1 miljon kronor över regeringens förslag fr.o.m. år 2006 under anslag 28:3 Nationella uppdrag för att fullfölja åtagandet rörande dialektordboken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 14 oktober 2005

Lennart Kollmats (fp)

Cecilia Wikström (fp)

Torkild Strandberg (fp)

Erling Bager (fp)

Marita Aronson (fp)

Anita Brodén (fp)

Hans Backman (fp)

Axel Darvik (fp)

Ulf Nilsson (fp)

Christer Nylander (fp)